

Pastoraal jaarverslag

van het

Aartsbisdom Utrecht

2012

Pastoraal jaarverslag van het Aartsbisdom Utrecht 2012

Voorwoord

De bisdomstaf van het Aartsbisdom Utrecht biedt u bij dezen het pastoraal jaarverslag 2012 aan. Nadat in 2011 het traject van samenvoeging van parochies en parochiële caritasinstellingen was voltooid, dienden zich voor de nieuwe besturen alras tal van nieuwe uitdagingen aan. In 2012 werd nog duidelijker dat met name op het terrein van het gebouwenbeheer en de organisatie van de pastorale zorg op parochieel niveau ingrijpende keuzen nodig zijn. Deze keuzen, hoe pijnlijk vaak ook, zijn natuurlijk geen doel op zich maar moeten ten dienste staan van de voortgang van het geloofsleven op de terreinen liturgie en diaconie, catechese en kerkopbouw. Dit jaarverslag, dat per definitie een momentopname is, moge duidelijk maken hoe op al de genoemde terreinen toekomstgericht wordt gewerkt dankzij de inzet en betrokkenheid van vele gelovigen, waarvoor de bisdomstaf hen oprecht dankzegt.

1. Personeel en pastorale organisatie

Omdat kerkelijke en maatschappelijke ontwikkelingen nieuwe eisen stellen aan het pastorale beleid van een parochie heeft de bisdomstaf in het vroege voorjaar van 2012 voor alle leden van de pastorale teams per vicariaat een tweetal toerustingsdagen georganiseerd. De leden van de pastorale teams staan niet alleen voor de opgave om de toenemende krimp te begeleiden, maar ook om actief te werken aan pastorale vernieuwing. Tot nu toe hebben zij vooral gewerkt langs de lijn van de inmiddels bekende profielen: liturgie, catechese, diaconie en gemeenschapsopbouw. Tijdens de toerustingsdagen zijn zij op het spoor gezet van een drietal nieuwe lijnen: het kernprogramma, dat wil zeggen het traditionele liturgische, catechetische en pastorale aanbod dat van een parochie verwacht mag worden, de pastorale nabijheid van en in de plaatselijke geloofsgemeenschap en het pastoraal ondernemerschap. Tijdens de tweedaagse hebben de deelnemers gewerkt aan de verbinding van deze lijnen met hun pastorale praktijk.

Gedurende dit kalenderjaar heeft de Adviescommissie Pastorale Organisatie (APO) op verzoek van de aartsbisschop een advies uitgewerkt voor de oplossing van het toegenomen pastoorstekort. Daarbij is tevens gekeken naar de afnemende financiële ruimte voor pastoraal personeel, de problematiek van kleiner wordende pastorale teams, de onmogelijkheid om structureel werk te maken van pastorale vernieuwing en de afnemende participatie van parochianen. De commissie heeft tevens gewerkt aan een notitie over de pastorale begeleiding van een kerksluiting. De implementatie van beide is voorzien voor 2013 en de jaren daarna.

Gedurende het kalenderjaar 2012 maakten individuele leden van pastorale teams met enigeregelmaatgebruikvanhetaanbodvandeFKTenLUCEomeeneenjarige toerusting te volgen op het terrein van liturgie, catechese, diaconie of gemeenschapsopbouw, of studiedagen gericht op specifieke doelgroepen als jongeren en ouderen. Ook werd deelgenomen aan programma's voor geestelijke begeleiding.

2. Caritas en diaconie

Het jaar 2012 was op vele fronten een opmerkelijk jaar. Het werd gekenmerkt door verbeteringen ter zake van de organisatie en de kwaliteit van het werk. Er waren

enkele veranderingen in de personele bezetting in het secretariaat van de Diocesane Kerkelijke Caritasinstelling en het team van diocesane diaconale werkers. Ondertussen werd gewerkt aan de invoering van een nieuw werkplan, waarin voor de komende jaren het fundament is gelegd voor het werken aan diaconie en caritas in het aartsbisdom. De belangrijkste veranderingen zijn dat er een herschikking gemaakt is binnen het relatiebeheer, het duidelijk onderscheiden van projectbeheer en het aandachtsveld communicatie.

Relatiebeheer

Via het relatieonderhoud kwamen in 2012 met name de praktijkvragen van de (nieuwe) PCI-besturen aan bod. Iedere PCI kreeg via het relatiebeheer ondersteuning op maat.

Leeravonden

In 2012 zijn in de vicariaten drie leeravonden gerealiseerd rond de thema's 'Armoede op het spoor komen', 'Vrijwilligers en werven', 'De organisatie van het werk van de PCI'. In totaal waren er 270 deelnemers. De evaluatie van de leeravond toont aan dat de tevredenheid hoog is en de leereffecten positief zijn.

Parochiële diaconale beraden

De kwalitatieve ontwikkeling van het diaconale beraad in de parochies kreeg in 2012 de nodige aandacht. De uitvoering ligt formeel bij de profielhouder/pastoraal team. De ondersteuning van dit proces ligt bij de desbetreffende diocesane diaconale werker. Door middel van een inventarisatie is duidelijk geworden dat in 90% van de parochies een vorm van diaconaal beraad actief is. De gewenste kwaliteit van diaconale aansturing vanuit zo'n beraad op grond van deskundigheid lijkt nog een lange weg voor een groot aantal parochies.

Jongeren en diaconie

De diocesane diaconale werkers hebben in 2012 een inventarisatie gemaakt van de diaconale activiteiten binnen het jongerenpastoraat van het aartsbisdom. Aldus werd inzicht verkregen in activiteiten en in de aanwezigheid en betrokkenheid van professionals en kadervrijwilligers bij jongeren binnen de parochie.

Op 13 februari is de website www.mtwentyfive.nl live gegaan. Hierop staat informatie over de M25-jongereengroepen die zich op vele plaatsen in diverse bisdommen inzetten

voor mensen in de knel, zoals daklozen, verslaafden, vluchtelingen, verstandelijk gehandicapten, zorgbehoevende ouderen en ex-gevangenen. De nieuwe website is een gezamenlijk initiatief van het Aartsbisdom Utrecht en het bisdom Rotterdam. Een M25-groep richt zich op jongeren van 12 tot en met 18 jaar. Via M25 zetten jongeren zich in voor hun medemensen door hand- en

The screenshot shows the homepage of the M25 website. At the top, there is a banner with the text 'WELKOM OP www.mtwentyfive.nl' and the M25 logo. Below the banner, there is a navigation menu on the left with links: Home, Wat is M25?, Hoe begin je?, Contact, About us, Groepen, In de media, and Links. The main content area features several news items. The first item is titled 'M25 actief in de Wilgenplas, Westervoort' and describes a gathering of 11 enthusiastic M25 youngsters on November 23rd. The second item is titled 'M25 Arnhem: met jongeren naar de Voedselbank' and mentions a visit to the Voedselbank. There are also images of M25 members and a section titled 'WHATS HAPPENING?' with a sub-section 'Media' showing a photo of M25 members in red shirts. At the bottom right, there is a small image of M25 members in red shirts with the text 'M25 goes Rotterdam'.

spandiensten te verlenen. In Arnhem ontwikkelt zich de M25-groep. In Duiven is een start gemaakt met een nieuwe M25-groep. De naam M25 verwijst naar het 25ste hoofdstuk van het Evangelie volgens Matteüs, waarin Jezus oproept tot inzet voor de naaste in nood. Deze inzet is bekend als 'de zeven werken van barmhartigheid'.

Aan DiaconAction deden in 2012 ongeveer 750 jongeren mee. Het aantal locaties dat deelnam liep iets terug naar 20. Tegelijkertijd is er in ongeveer 10 parochies/ geloofsgemeenschappen

een duurzame implementatie zichtbaar. Het is een uitdaging voor 2013 om het deelnemersveld opnieuw te verbreden.

Op 6 oktober werd in Deventer de Impulsdag Diaconie georganiseerd. De opkomst van 35 deelnemers was matig. De evaluatie liet echter een hoge waardering zien voor de organisatie en de inhoud. De deelnemers konden kennismaken met diverse werkvormen en activiteiten om jongeren bij de diaconie te betrekken. In *Op Tocht* zijn verschillende artikelen verschenen rond dit project. Er zijn hiervoor ook diverse folders en materialen gemaakt.

Parochie, diaconie en eucharistisch centrum

Op 7 december bracht kardinaal Eijk een gevarieerd en geslaagd diaconaal werkbezoek aan de St.-Norbertusparochie. In Dronten en Lelystad bracht hij met mgr. Hoogenboom bezoeken aan diaconale projecten.

Op 18 december vond het jaarlijks werkbezoek van de diocesane diaconale werkers aan kardinaal Eijk plaats. De aartsbisschop werd geïnformeerd over de voortgang van het werk en de prioriteiten die hierbij conform het nieuwe werkplan gestalte krijgen. Hij drukte al eerder de wens uit dat de eucharistische centra in het aartsbisdom ook een duidelijk zichtbaar diaconaal gezicht krijgen. Inmiddels is het projectplan 'Eucharistisch centrum en diaconie' geschreven met een projectuitwerking voor 2013.

3. Missiesecretariaat

De missiesecretaris van het aartsbisdom verrichte in 2012 de reguliere werkzaamheden in het kader van de coördinatie en uitvoering van vijftien grotere en kleinere missieprojecten die het aartsbisdom in dat jaar financieel heeft ondersteund uit het daartoe bestemde fonds. Voorts heeft het inventariseren van de initiatieven van individuen, lokale geloofsgemeenschappen en parochies voor missieprojecten een vervolg gekregen. Deze initiatieven bieden een kans om buiten de gebaande paden van de MOV-werkgroepen te treden. Deze groepen werken voornamelijk vanuit het collecterooster, binnen de parochie. Via de particuliere initiatieven kunnen zowel jongeren als minder kerk-betrokken gelovigen bereikt worden.

Ook werden de campagnes van de bisschoppelijke Vastenactie, de bisschoppelijke Adventsactie, de Week van de Nederlandse Missionaris en Missio gecoördineerd en praktisch ondersteund. Met grote regelmaat werden bijdragen geleverd voor *Op Tocht*, de Nieuwsbrief en de website van het aartsbisdom en de Diocesane Kerkelijke Caritasinstelling (DKCI). De missionaire acties werden aldus ondersteund, maar daarnaast was er ook aandacht voor specifieke thema's als duurzaamheid en de reis van de jongeren van de Utrechtse R.-K. Studentenparochie St. Thomas van Aquino naar Togo.

4. Liturgie

Leven met Christus

Pastorale brief over de Eucharistie

Brief bij gelegenheid van de Veertigdagentijd 2012
Willem Jacobus Kardinaal Eijk,
aartsbischop van Utrecht

Pastorale brief over de Eucharistie

Vanwege de Veertigdagentijd heeft kardinaal Eijk een uitgebreide pastorale brief geschreven, getiteld 'Leven met Christus. Pastorale brief over de Eucharistie'. Deze brief is op 22 februari verstuurd naar de parochies. De pastorale brief vloeit voort uit de in februari 2011 gepubliceerde beleidsnota 'Het pastoraal-liturgisch beleid in de parochies van het Aartsbisdom Utrecht' en "nodigt ons allen uit tot reflectie en bezinning, individueel en gezamenlijk, op de betekenis van de Eucharistie als bron en hoogtepunt van het christelijk leven. Daartoe worden aan het eind van de brief ook diverse praktische suggesties gedaan, die ik bijzonder bij u aanbeveel, met name voor de eucharistische centra," aldus hulpbisschop Hoogenboom in de aanbiedingsbrief.

Chrismamis

Elk jaar komen op de woensdagavond in de Goede Week vertegenwoordigers van de locaties van de parochies in ons aartsbisdom bijeen voor de Chrismamis. Nieuw in 2012 was dat zij waren uitgenodigd om vanuit hun geloofsgemeenschap voedsel en/of kaarsen mee te nemen die tijdens de Chrismamis bij de bereiding van de gaven (deels) naar het altaar konden worden gedragen. Dit voedsel en deze kaarsen zijn op het einde van de Chrismamis door kardinaal Eijk overgedragen aan een vertegenwoordiger van Voedselbank Apeldoorn. Zo heeft het aartsbisdom vanuit de Chrismamis het licht van Pasen willen uitdragen juist naar mensen die het financieel moeilijk hebben. Verheugend is het te zien dat diverse parochies – geïnspireerd door deze Chrismamis – ook zijn begonnen met het bijeenbrengen van voedsel voor de voedselbank. Zo wordt zichtbaar dat Eucharistie en diaconie niet zonder elkaar kunnen en mogen. Na afloop van de Chrismamis kregen de vertegenwoordigers van de parochies de gebruikelijke Witte-Donderdaggroet van kardinaal Eijk, die in 2012 specifiek ging over de betekenis van het sacrament van de Eucharistie in het leven van de christen, met het

verzoek deze voor te lezen in de eigen geloofsgemeenschap aan het begin van de Eucharistieviering op de avond van Witte Donderdag.

Paastriduum

De bisschoppen van Nederland hebben op Aswoensdag 2012 een brief doen uitgaan over de viering van het Paastriduum. In deze brief over 'enkele aspecten van de liturgie van het lijden, sterven en verrijzen van de Heer' wordt o.a. ingegaan op het feit dat de avondmis

van Witte Donderdag, de plechtigheid van het lijden en sterven van de Heer op Goede Vrijdag en de Paaswake één liturgische viering vormen, waarvan alleen een priester de celebrant kan zijn. Tevens is benadrukt dat het voor de viering van het Paastriduum nodig is dat er voldoende gelovigen samenkomen en dat de taken die verricht moeten worden goed uitgevoerd kunnen worden. Ook is ingegaan op de tijdstippen waarop de vieringen van het ene Paastriduum dienen plaats te vinden. Voor diverse parochies in Nederland, waaronder in ons bisdom, vraagt deze brief de nodige aanpassingen. De liturgische richtlijnen die in de brief worden genoemd, hebben tot doel de viering van het Paastriduum in ons land in overeenstemming te brengen met de wijze waarop die overal in de Wereldkerk gestalte krijgt. Genoemde richtlijnen dienen te worden geïmplementeerd met ingang van het Paastriduum in 2013. De bisdomstaf heeft mgr. dr. J.L.W.M. Hermans, secretaris van de beleidssector Liturgie van de Nederlandse Kerkprovincie, uitgenodigd om in de drie afzonderlijke vicariaten voor de leden van onze pastorale teams een lezing te houden over het Paastriduum en daar met de aanwezigen verder over te spreken. Deze bijeenkomsten hebben plaatsgevonden in het najaar van 2012.

Vormselvieringen

In de meeste van onze parochies zijn er heel wat personen betrokken bij de vormselvieringen, zowel leden van onze pastorale teams alsook vrijwilligers. Ook in 2012 zijn deze vieringen met zorg voorbereid en feestelijk verlopen. Voorafgaande aan de vormselvieringen hebben de vormheren talrijke inspirerende en plezierige kennismakingsmomenten met de vormelingen gehad, hetzij in het aartsbisschoppelijk paleis op de Maliebaan of het Ariënsinstituut, hetzij op school of in een ruimte van de parochie, enkele weken of dagen vóór de vormselviering of op de dag zelf.

5. Jeugd en jongeren

In aansluiting op de Wereld Jongerendagen 2011 in Madrid zijn landelijke vormingsweekenden aangeboden ter geloofsverdieping en kadervorming van jongeren uit de verschillende bisdommen. Deze werden afgesloten op 3-5 februari. Vanuit ons aartsbisdom hebben ongeveer 20 jongeren deelgenomen.

Naast het gewone jaarprogramma is er vervolgens hard gewerkt aan de invulling van de diocesane Lourdesbedevaart (25 april-5 mei) voor de ca. 150 deelnemende kinderen, tieners en jongeren. Er was voor gekozen om de jeugd en jongeren niet

foto: Ruud Jaegermann

apart te huisvesten maar deel uit te laten maken van de verschillende hotelgroepen en hen dagelijkse eigen programmaonderdelen aan te bieden, hetgeen zeer goed heeft gewerkt en een enthousiasmerende uitwerking had op heel de groep van 1500 pelgrims.

Op 3 maart werd in Apeldoorn voor het eerst een diocesane impulsdag georganiseerd voor de begeleiders van tieners en jongeren in de parochies van ons bisdom. Zij werden bijgepraat over

de laatste inzichten in de jongerencultuur en over nieuwe materialen en werkvormen. Ook was er ruimte voor uitwisseling van ieders eigen ervaringen.

Eveneens nieuw waren de drie vicariaatsbijeenkomsten voor vormelingen (14 april, 12 mei, 2 juni). Onder de noemer 'Spirit' werd op verschillende manieren ingegaan op de werking van de heilige Geest in het leven. Ruim 200 vormelingen hebben daaraan deelgenomen.

Tevens werd een kerngroep opgericht ter voorbereiding op de Wereld Jongerendagen in Brazilië 2013, in samenwerking met het bisdom Haarlem-Amsterdam.

Op 23 juni deden zo'n 300 misdienaars, acolieten en hun begeleiders mee aan de allereerste Tarcisiusdag. Na de viering in de kathedraal volgde er een circuit met spellen en opdrachten door heel de stad Utrecht. In de tuin van het paleis aan de Maliebaan vond de feestelijke afsluiting plaats.

Van 5-18 augustus werden twee tienerkampen gehouden in Hoog Elten (DI.) onder de titel 'Basic!'. Aan de hand van bijbelverhalen werd nagedacht over leven met God. Het kinderkamp vond plaats te Ermelo (5-10 augustus) onder de titel: 'Koning(in) voor een week'. Er werd gewerkt met de verhalen over de koningen David en Salomo en over Jezus, de meest bijzondere koning.

6. Catechese

Op 4 februari was er op Dijnseburg een ontmoetingsdag voor nieuwe katholieken en catechumenen in ons bisdom. Rond het thema 'Katholiek, en nu?' werd door de ca. 70 belangstellenden nagedacht over de ingroei in de eigen parochie, de Kerk en de betekenis van het geloof voor

Impulsmiddag Catechese

het dagelijks leven. Daarnaast was er een programma-aanbod voor 24 begeleiders van mensen tijdens het catechumenaat.

In samenwerking met het Officium Catecheticum, Uitgeverij Adveniat en R.K. Alfa Nederland werd op 14 juni een Impulsmiddag Catechese gehouden voor profielhouders catechese en vrijwilligers in het catechetisch werkveld. Er werd ingegaan op de Oriëntatietekst voor Parochiecatechese en in verschillende workshops kon kennis worden gemaakt met de nieuwste catechetische materialen.

7. Roepingenraad

De roepingenraad heeft zich vanaf het begin toegelegd op het creëren van een klimaat in parochies en geloofsgemeenschappen waarin een roeping tot het priesterschap, het

diaconaat of het religieuze leven tot bloei zal kunnen komen. Daartoe is ook de gebedskring om roepingen opgericht. In 2012 groeide deze kring tot bijna 750 leden. Al deze mensen hebben toegezegd te willen bidden om roepingen. Om dit gebed te ondersteunen werd, in samenwerking met het Interdiocesaan Roepingen Overleg, ook in 2012 een boekje uitgebracht met twaalf gebeden om roepingen, geschreven door verschillende mensen die werkzaam zijn in het pastoraat of zich daar op voorbereiden. De ervaring leert dat dit boekje dikwijls wordt gebruikt bij de opening van vergaderingen in de parochie, bij de voorbede of bij het persoonlijk gebed. Ook zien we steeds vaker dat de gebeden worden gepubliceerd op de website van de parochie of in het parochieblad.

Om jonge mensen te bereiken en met hen in gesprek te kunnen gaan over een leven als priester werd in de week vóór Roepingenzondag een zogenaamde Roepingenapp voor de smartphone gelanceerd. Deze is ontwikkeld door studenten van de Saxxion Hogeschool in Enschede en geeft antwoord op heel wat vragen rond het priesterschap.

Beeldmerk van de Roepingenapp

In het voorjaar van 2012 organiseerde de Roepingenraad van het aartsbisdom een studie- en inspiratiedag voor allen die in de Nederlandse bisdommen en bij de Konferentie Nederlandse Religieuzen betrokken zijn bij het roepingenpastoraat.

De dag stond in het teken van de (on)mogelijkheden van de sociale media in het roepingenpastoraat.

Roepingen tot het permanente diaconaat

Op verzoek van de Roepingenraad hebben in 2012 vijf permanente diakens zich bereid verklaard om 'ambassadeurs voor het permanente diaconaat' te worden. Voor de zomerperiode zijn ze door de rector van het Ariënsinstituut, tevens voorzitter van de roepingenraad, officieel aangesteld en ontvingen ze een gebed dat als ondersteuning kan dienen voor hun werkzaamheden. Momenteel wordt gewerkt aan een speciaal magazine voor het permanent diaconaat. Daarna kunnen de ambassadeurs in de verschillende parochies en geloofsgemeenschappen aan de slag om mensen te

interesseren voor een leven als permanent diaken in dienstbaarheid aan Christus en Zijn Kerk.

8. Ariënsinstituut

Het huis van vorming en ontmoeting voor het Aartsbisdom Utrecht, zoals het Ariënsinstituut zichzelf graag ziet, heeft in de loop van 2012 meer en meer gestalte gekregen. Het is niet alleen het huis waar de Utrechtse priesterkandidaten met enige regelmaat samenkomen, maar ook de locatie waar de toeleiding van pastoraal werk(st)ers en geestelijk verzorg(st)ers plaatsvindt. Er werden groepen ontvangen die in het kader van hun voorbereiding op het sacrament van het heilig Vormsel de bisschopsstad bezochten en op het Ariënsinstituut kennis maakten met hun vormheer.

De monumentale Ariënszaal werd in 2012 veelvuldig gebruikt door verschillende groepen voor lezingen of studiedagen. Met name de Faculteit Katholieke Theologie en Fontys Hogeschool voor Theologie en Levensbeschouwing weten de weg naar het Ariënsinstituut steeds beter te vinden. Ook was de zaal het decor voor een aantal culturele activiteiten.

De Ariënskring, bestaande uit priesters die hun vorming op het Ariënskonvikt ontvingen, is in 2012 twee keer samen geweest. Voor de zomer was er een bijeenkomst op het Ariënsinstituut die in het teken stond van het permanent diaconaat en de campagne die de Roepingenraad voornemens is te organiseren. Na de vakantie werd traditiegetrouw

een informele dag georganiseerd. Dit keer was het een scootertocht door het coulissenlandschap van de Achterhoek, in de parochie St. Ludger.

Op zaterdag 20 oktober vond de ontmoetingsdag van het Ariënsinstituut plaats. Tijdens de viering van de Eucharistie mocht kardinaal Eijk een priesterstudent opnemen onder de wijdingskandidaten. Ook werd er een student aangesteld tot lector; een ander ontving de aanstelling tot acoliet. De dag werd voortgezet in de Nicolaikerk met een middagprogramma.

Priesteropleiding

Na de zomervakantie mochten we twee nieuwe priesterkandidaten begroeten. De een ontvangt zijn studie en vorming op het seminarie De Tiltenberg, de ander studeert op het seminarie Bovendonk. Daarmee telde het Aartsbisdom Utrecht aan het begin van het studiejaar 2012-2013 in totaal negen priesterkandidaten.

Met de Tiltenberg, het seminarie van het Bisdom Haarlem-Amsterdam in Vogelenzang, bestaan inmiddels goede en hartelijke contacten. De rector van het Ariënsinstituut is regelmatig op het seminarie aanwezig om deel te nemen aan de stafvergadering of om bijzondere momenten bij te wonen.

De constructieve samenwerking met de Priester- en Diakenopleiding Bovendonk werd voortgezet en het is verheugend dat daar twee kandidaten voor het Aartsbisdom Utrecht studeren.

Om de ingroei in het eigen bisdom te bevorderen werden er door het Ariënsinstituut bijeenkomsten voor priesterstudenten georganiseerd. Zo waren zij in de zomervakantie een week in Twente om zo een deel van het aartsbisdom te leren kennen. Ook zijn ze meestal aanwezig bij aartsdiocesane activiteiten en vieringen.

Toeleiding pastoraal werk(st)ers

Ook in 2012 vond onder auspiciën van de gedelegeerde voor de toeleiding van pastoraal werk(st)ers een programma plaats voor hen die door de aartsbisschop van Utrecht een benoeming of zending willen ontvangen. In de masterfase van de theologie-opleiding wordt hen een speciaal programma aangeboden dat hen wil binnenleiden in Kerk en het aartsbisdom. Daarnaast biedt dit driejarige programma zowel de gedelegeerde als de kandidaat gelegenheid te onderzoeken of een functie in het pastoraat van het aartsbisdom iets voor hem of haar is. De aanmelding voor het toeleidingsprogramma nam de afgelopen jaren gestaag af. In september 2012 zijn geen nieuwe kandidaten ingestroomd. Wel mocht de gedelegeerde vijf mensen aan de aartsbisschop voordragen voor een benoeming. Daarnaast namen er vier afscheid van de toeleiding.

Mentoraat en voortgezette vorming

Elke werker in het pastoraat wordt geacht een scholingsprogramma te volgen gedurende de eerste vijf jaren van de eerste benoeming. Het eerste jaar bestaat uit mentoraat, waarbij een ervaren collega over de schouders van de pas benoemde meekijkt. De volgende vier jaar kennen een programma van ontmoeting en verdieping. In 2012 vonden er onder meer dagen plaats over de dynamiek van het pastoraat en veranderingsprocessen en over jongerenpastoraat. Bij gelegenheid van het Jaar van het Geloof werd er ook een dag aangeboden over het Tweede Vaticaans Concilie en de receptie daarvan.

9. Permanent diaconaat

In de loop van 2012 begon diaken G.F.M. Hoes zijn werk als bisschoppelijk gedelegeerde voor het permanent diaconaat. Zijn taak is onder meer het bevorderen van het welzijn van de permanente diakens van het aartsbisdom. Hij doet dat door het voeren van (zo mogelijk) jaarlijkse welzijns gesprekken met alle diakens. Tevens onderhoudt hij contact met de bisdomstaf, de rector van het Ariënsinstituut, de rector, de studieprefect en de spiritueel van het Bonifatiusinstituut van het Bisdom Haarlem-Amsterdam, waar onze permanente diakens worden opgeleid. Hij bezoekt de diakenkringen in de vicariaten en houdt ontwikkelingen op het gebied van diaconaat bij. Nadat aan diaken J.A.M. Nieuwenhuis eervol ontslag was verleend als bisschoppelijk gedelegeerde voor de diakenopleiding, nam diaken Hoes deze taak over.

Diakenopleiding

Het jaar 2012 is een jaar waarin veel tijd is gestoken in de afronding van de lijst met competenties (eindtermen) waaraan kandidaten voor het permanente diaconaat aan het einde van de opleiding aan het Bonifatiusinstituut moeten voldoen. Aan het opstellen van deze lijst hebben ook diaken Nieuwenhuis en diaken Hoes meegewerkt. Eén kandidaat is in een vergevorderd stadium van zijn studie met de intentie om deze in 2013 af te ronden. Een nieuwe kandidaat is in september 2012 gestart met de opleiding en vorming tot permanent diaken, zodat het totaal aantal diakens in opleiding weer op 2 staat.

Toerusting en vorming

De toerusting en vorming van permanente diakens op het terrein van de liturgie kreeg in 2012 de nodige aandacht. Tijdens de aartsdiocesane diakendag op 21 januari heeft mgr. dr. J.L.W.M. Hermans een uitgebreide inleiding gegeven over de rol van de diaken in de liturgie. In het najaar is gestart met een tweedaagse praktische cursus liturgie door mgr. A.J.J. Woolderink in de St. Georgiusbasiliek te Almelo.

Mgr. Hermans

10. Bedevaarten

Bisdombedevaart naar Lourdes

Van 28 april tot en met 5 mei gingen vanuit het aartsbisdom rond de 1500 pelgrims naar Lourdes, onder begeleiding van kardinaal Eijk. Het was een grote vreugde en zeer verrijkend en verbindend om met jong en oud, ziek en gezond enkele dagen in het heiligdom van Maria te zijn en ons geloof daardoor te mogen verdiepen. De rode bisdomsjaals die de pelgrims hadden gekregen, zorgden voor een herkenbaar teken van eenheid – en onderlinge eenheid en saamhorigheid waren naast persoonlijke geloofsgroei de doelen van deze bedevaart. Het thema van bedevaart was ‘Met Bernadette de rozenkrans bidden’. In de preken en catechese tijdens de bedevaart is benadrukt dat de rozenkrans ook een contemplatief gebed is, waarin de

foto: Photo Durand Lourdes

geloofsgeheimen rond Jezus' menswording, lijden, sterven en verrijzenis met de ogen van Maria biddend worden overwogen.

Het is vooral ook te danken aan de grote inzet van de vrijwilligers in onze parochies en vicariaten, alsook aan priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers en leden van de curie van ons aartsbisdom en aan de VNB-Nationale Bedevaarten te 's-Hertogenbosch, dat wij als aartsbisdom zo'n gezegende pelgrimage hebben mogen en kunnen maken. De vruchten daarvan voor het geloof- en gebedsleven van de pelgrims persoonlijk alsook de band die er onderling gegroeid is, zeker ook in de parochies, zijn van grote waarde. Op het einde van deze bisdombedevaart werd aangekondigd dat het Aartsbisdom Utrecht in 2015 haar derde bisdombedevaart naar Lourdes hoopt te gaan houden.

Opening 'Rosarium Mariae' te Renkum

Het *Rosarium Mariae* te Renkum is op 27 mei onder grote belangstelling geopend door burgemeester J.P. Gebben en hulpbisschop mgr. H.W. Woorts. Het was een grote wens van pastoor drs. H.W.M. ten Have en de locatieraad van Renkum dat deze bedevaartplaats weer meer 'op de kaart' zou komen. Daartoe is door vrijwilligers het voormalige park rond de bedevaartkerk 'op de schop' genomen en prachtig opgeknapt en opnieuw ingericht met een goed begaanbaar pad, ook voor rolstoelen. Rond de kerk zijn door kunstenaars en parochianen, onder wie kinderen, de geheimen van de rozenkrans op iconen uitgebeeld. Na de opening trokken de honderden aanwezigen in processie door

het park. Vooraan de stoet werd het beeld van O.L. Vrouw van Renkum meegedragen. Dit beeld maakt deze kerk al vele eeuwen tot bedevaartplaats.

Springprocessie te Echternach

Op 28 mei ging een groep vanuit het aartsbisdom tezamen met kardinaal Eijk, mgr. Hoogenboom en de bisschoppelijk vicarissen Cornelissen en Pauw naar Echternach, alwaar daags daarna ter ere van de H. Willibrord de jaarlijkse Springprocessie werd gehouden. Voorafgaand daaraan werd de Eucharistie gevierd in de kathedraal van Luxemburg, alwaar het beeld van de 'Consolatrix Afflictorum' wordt vereerd, het Mariabeeld dat afgebeeld staat op het prentje van Kevelaer.

Tiende Willibrordprocessie in Utrecht

Onder het motto 'Geloven mag gezien worden' trok zondag 9 september voor de tiende keer de Willibrordprocessie door de Utrechtse binnenstad. De gelovigen liepen in processie met de relieken van de heilige Willibrord en met het Evangelieboek naar de St. Catharinakathedraal. Voorafgaand aan de processie was er een gebedsviering in de St. Willibrorduskerk, geleid door

hulpbisschop Hoogenboom. Kardinaal Eijk was verhinderd, want hij was in Denekamp voor de viering van het 100-jarig jubileum van de Koepelkerk aldaar.

Overige bedevaarten en processies

Kardinaal Eijk en andere leden van de bisdomstaf werden in 2012 herhaaldelijk uitgenodigd om bedevaarten en processies te begeleiden, waaronder naar/in Kevelaar, Banneux, Keulen, de Stille Omgang te Amsterdam, de Ommedracht O.L.V. van Eiteren te IJsselstein, de Huissense Umdracht en 'Klein Lourdes' te Tienray.

Oprichting diocesane werkgroep bedevaarten

Kardinaal Eijk heeft per 1 november (Allerheiligen) besloten tot de oprichting van een diocesane werkgroep bedevaarten. De nieuwe werkgroep heeft onder meer als taak "het belang van bedevaarten als voeding en verrijking van katholiek en kerkelijk leven" voor afzonderlijke personen en groepen onder de aandacht te brengen, zo meldt het oprichtingsdecreet. Een andere doelstelling van de werkgroep is "priesters, diakens, pastoraal werk(st)ers en parochianen stimuleren om afzonderlijk of met elkaar op bedevaart te gaan naar de door de Kerk erkende bedevaartplaatsen." Daarnaast is een taak "bedevaarten en voorbereidende vieringen en bijeenkomsten te organiseren in goede samenwerking met de vicariaatscoördinatoren en de vrijwilligers en leden van pastorale teams die in hun geloofsgemeenschappen in het bijzonder contactpersoon zijn voor bedevaarten."

Ludgerrelië bereikt na estafette Vierakker

In de St. Willibrorduskerk in Vierakker vond op zondag 20 mei de 'translatio' (overhandiging) plaats van de Ludgerrelië, die het aartsbisdom in september 2011 ten geschenke heeft gekregen bij de H. Ludger-herdenking in Essen-Werden. Deze relië was de voorafgaande maanden in een estafette door enkele parochies van het aartsbisdom gereisd, Vierakker was de eindbestemming. De translatio was ingekaderd in plechtige vespers, waarin hulpbisschop mgr. Hoogenboom de *agens* was. Er waren vertegenwoordigers uit diverse Nederlandse en Duitse parochies en van de protestantse kerken aanwezig in Vierakker. Vierakker is als eindbestemming van de relië gekozen omdat niet ver van de huidige kerk een door de heilige Ludger zelf gebouwde kapel stond.

11. Christelijke kunst

150 jarig jubileum Aartsbischoppelijk Museum

In 2012 bestond de collectie van het Aartsbischoppelijk Museum (ABM) 150 jaar. Deze collectie is grotendeels te zien in Museum Catharijneconvent te Utrecht. Om dit bijzondere jubileum te vieren heeft het bestuur van het ABM een aantal activiteiten georganiseerd, waarvan 'Tussen Kerk & Kunst' heeft plaatsgevonden in de drie

afzonderlijke vicariaten. Iedereen werd uitgenodigd om christelijke voorwerpen van huis mee te nemen waarover men graag van deskundigen iets wilde weten of waar een bijzonder verhaal aan verbonden is. Deze bijeenkomsten werden gehouden in Museum Catharijneconvent te Utrecht met als speciale gast de aartsbisschop van Utrecht, kardinaal Eijk, in de Stefans-Hof te Borne met als speciale gast cabaretier Herman Finkers en in de St. Walburgisbasiliek te Arnhem met als speciale gast RKK-programmamaker Leo Fijen. Vele boeiende verhalen werden er door de aanwezigen verteld over de meegebrachte voorwerpen, waarvan het ene kunst met een hoofdletter was en bij het andere de schoonheid vooral de betekenis en de emotionele waarde betrof. Deze bijeenkomsten konden gehouden worden mede dankzij de medewerking van diverse kunsthistorici, conservatoren van musea en andere deskundigen, alsook vrijwilligers in de gastlocaties.

Het jubileumjaar van 150 jaar ABM kon op 4 december in Museum Catharijneconvent feestelijk besloten worden met de presentatie van het boek *Naar de Middeleeuwen* met als ondertitel: 'Het Aartsbischoppelijk Museum in Utrecht vanaf het begin tot 1882', geschreven door Elmer Peters. Kardinaal Eijk, als aartsbisschop van Utrecht, mocht het eerste exemplaar in ontvangst nemen.

Bijeenkomsten over christelijke kunst

Mgr. Woorts heeft in 2012 tijdens diverse bijeenkomsten binnen en buiten het Aartsbisdom thema's uit de christelijke kunst voor het voetlicht gebracht; door tien colleges te geven over Kerk, kunst en christelijke iconografie op de priester- en diakenopleiding Bovendonk te Hoeven (alwaar ook voor ons Aartsbisdom kandidaten hun opleiding volgen), door het geven van de cursus 'Geloof in beeld' van de Pastorale School van het vicariaat Arnhem en van het vicariaat Utrecht alsook een middag voor bewoners en vrijwilligers van 'de Eeshof' in Haaksbergen over Maria in de kunst en een lezing in Museum Gouda over geloof en kunst, in het bijzonder rond het thema 'hoop'.

12. Faculteit Katholieke Theologie officieel erkend door de Heilige Stoel

Per 1 januari 2012 is de Faculteit Katholieke Theologie van de Universiteit van Tilburg (FKT - ook bekend als Tilburg School of Catholic Theology, TST), gevestigd te Utrecht, definitief erkend als kerkelijke faculteit door de Congregatie voor de Katholieke Opvoeding te Rome en daardoor ook officieel canoniek opgericht. Op 26 januari heeft de grootkanselier van de FKT, kardinaal-elect mgr. dr. W.J. Eijk, in een korte plechtigheid de officiële stukken overhandigd aan een delegatie van de Tilburgse universiteit. Deze bestond uit mr. H.M.C.M. van Oorschot, voorzitter van het College van

Bestuur van de Universiteit van Tilburg, en FKT-decaan prof. dr. A. Denaux. Tegelijk met de definitieve erkenning zijn ook de studiecricula van de theologie en van godsdienstwetenschappen door de Congregatie goedgekeurd en daaraan gekoppeld is het recht toegekend aan de FKT, resp. de Tilburg University, om de kerkelijke graden van STB (Bachelor of Sacred Theology), STL (Licenciate of Sacred Theology) en STD (Doctor of Sacred Theology) te verlenen.

13. Dag van en voor religieuzen

Paus Johannes Paulus II nam in 1997 het initiatief voor een jaarlijkse wereldwijde Dag van het Godgewijde leven. Deze werd gekoppeld aan het Feest van de Opdracht van de Heer op 2 februari. In 2012 organiseerde het Aartsbisdom Utrecht voor de eerste keer een dergelijke dag van en voor religieuzen, waarbij de Trappistinnen van de gemeenschap van Abdij Koningsoord als gastvrouwen fungeerden. Tientallen religieuzen uit verschillende ordes en congregaties in het aartsbisdom waren aanwezig, evenals aartsbisschop Eijk en de hulpbisschoppen Woorts en Hoogenboom. Aartsbisschop Eijk sprak zijn waardering uit voor het vele werk dat de actieve religieuzen in de loop der jaren hebben gedaan – ook in het aartsbisdom – en voor de contemplatieve communauten.

14. Memorabele gebeurtenissen

Aartsbisschop Eijk tot kardinaal gecreëerd

Op 18 februari is in een plechtigheid in de Sint Pieter te Rome aartsbisschop Eijk samen met 21 andere bisschoppen en priesters tot kardinaal gecreëerd. Bij die gelegenheid werd ook zijn Romeinse titelkerk bekend gemaakt: de San Callisto in de wijk Trastevere. Paus Benedictus XVI overhandigde kardinaal Eijk de rode bonnet en de kardinaalsring en sprak enkele woorden van bemoediging. Direct na afloop van de plechtigheid ging kardinaal Eijk naar de Kerk van de Friezen, waar een ontmoeting met

de pers was georganiseerd. Honderden mensen maakten tijdens de receptie na afloop van de kardinaalscreatie van de gelegenheid gebruik om kardinaal Eijk geluk te wensen. Onder hen de tientallen Nederlanders (onder wie ook vele medewerk(st)ers van de aartsdiocesane curie) die vanwege de creatie van aartsbisschop Eijk tot kardinaal naar Rome waren gereisd. Ook kardinaal Simonis, diverse Nederlandse bisschoppen en oud-nuntius mgr. Bacqué feliciteerden de nieuwe kardinaal. Op 17

mei heeft kardinaal Eijk zijn titelkerk in Rome in bezit genomen. De parochianen van de parochie Santa Maria in Trastevere, waartoe zijn titelkerk behoort, hebben hem een warm welkom bereid. Na afloop werd een receptie aangeboden door de Sint-Egidiusgemeenschap die in genoemde parochie haar oorsprong vindt. Bij de receptie was ook Andrea Riccardi aanwezig, minister voor internationale samenwerking in het kabinet Monti en oprichter van de Sint-Egidiusgemeenschap.

foto: Joop van Putten
(Ruiflof images – Zwolle)

Verzegeling schrijn met relieken Thomas a Kempis

Op 24 februari heeft mgr. Woorts in de basiliek Onze Lieve Vrouw Tenhemelopneming ('de Peperbus') te Zwolle de glazen schrijn opnieuw verzegeld waarin een gedeelte van het gebeente en de schedel bewaard worden van Thomas a Kempis. Hij heeft dit gedaan na een gebedsdienst in zijn hoedanigheid als 'custos reliquiarum' (bewaker van de relieken). De overblijfselen van Thomas a Kempis waren eind 19de eeuw voor het laatst verzegeld door de toenmalige aartsbisschop mgr. Van de Wetering. In 2011 is deze verzegeling verbroken om de overblijfselen van Thomas a Kempis te kunnen onderzoeken en beter te conserveren.

Kardinaal Eijk bij onthulling monument voor het seksueel misbruikte kind

In Hengelo is op 9 april (Tweede Paasdag) het monument voor het seksueel misbruikte kind onthuld. Dit monument is een initiatief van de Geloofsgemeenschap Onze Lieve Vrouw in Hengelo. Vooraf aan de onthulling was er een

goed bezochte gebedsviering in de Onze Lieve Vrouwekerk waarin onder anderen kardinaal Eijk uitgebreid stil stond bij het kwaad van kindermisbruik. Het kunstwerk staat voor de Onze Lieve Vrouwekerk in Hengelo en is ontworpen door kunstenaar Frans Houben, zelf als kind in een internaat misbruikt. Ook hij sprak tijdens de gebedsviering. Het monument is grotendeels uit glas vervaardigd en stelt Maria voor die de kinderen beschermt.

Arnauld Dols tot diaken gewijd

Kardinaal Eijk heeft op 15 september door handoplegging en gebed de heer A.G.L. Dols tot permanent diaken gewijd. De wijding van de heer Dols, adjunct-econoom van het aartsbisdom, vond plaats tijdens een pontificale Eucharistieviering in de St. Catharinakathedraal te Utrecht. Na afloop was er gelegenheid voor ontmoeting en felicitatie in de nabijgelegen Nicolaïkerk.

Bisschoppen herdenken Tweede Vaticaans Concilie

“Een groot geschenk van Gods voorzienigheid.” Zo noemde kardinaal Eijk het Tweede Vaticaans Concilie bij de herdenking van de 50ste verjaardag van de opening van het Concilie die de Bisschoppenconferentie op 12 oktober organiseerde. Bijna alle Nederlandse bisschoppen waren naar Utrecht afgereisd voor dit landelijke startschot van het Jaar van het Geloof. De pontificale Eucharistieviering in de Utrechtse Sint Catharinakathedraal werd gevolgd door een symposium, waarin de vier Apostolische Constituties van het Concilie centraal stonden. Mgr. dr. J.W.M. Liesen, de bisschop van Breda, sprak over ‘Dei Verbum’, prof. dr. H.W.M. Rikhof, emeritus-hoogleraar systematische theologie van de FKT over ‘Lumen Gentium’, mgr. dr. J.L.W.M. Hermans (secretaris Nationale Raad

voor Liturgie) over ‘Sacrosanctum Concilium’ en prof. dr. A.-M. Jerumanis, hoogleraar moraaltheologie in Lugano (Zwitserland), behandelde ‘Gaudium et Spes’.

Officialaat Aartsbisdom Utrecht neemt taken officialaat Bisdom Breda over

Op 1 november werd op verzoek van de aartsbisschop van Utrecht en de bisschop van Breda en met toestemming van de Romeinse Signatura Apostolica de jurisdictie van de kerkelijke rechtbank (‘officialaat’) van het Aartsbisdom Utrecht uitgebreid tot het grondgebied van het bisdom van Breda. Personen die een procedure tot nietigverklaring van een huwelijk willen beginnen, kunnen sindsdien terecht bij de kerkelijke rechtbank van het aartsbisdom. De aanleiding tot deze reorganisatie van de kerkelijke rechtspraak is het dalende aantal procedures tot nietigverklaring van huwelijken die aanhangig gemaakt werden bij de kerkelijke rechtbank van het bisdom Breda.

Chanoekafeest te Amersfoort

Op 13 december woonde mgr. Woorts – referent namens de Nederlandse bisschoppen voor Kerk en Jodendom en voorzitter van de Diocesane Werkgroep Kerk en Jodendom – de opening van het Chanoekafeest bij van de Joodse Gemeente in Amersfoort.

Ten slotte

In 2012 herdacht de Kerk wereldwijd de opening van het Tweede Vaticaans Oecumenisch Concilie op 11 oktober 1962. Bij die gelegenheid sprak paus Johannes XXIII in zijn openingsrede de hoop en de verwachting uit dat dit Tweede Vaticaans Concilie de Kerk rijker zou maken in geestelijke goederen en hieruit nieuwe krachten zou putten om de toekomst onverschrokken tegemoet te kunnen zien (*Gaudet Mater Ecclesia*, 12). Uit dit jaarverslag moge blijken hoe meer dan 50 jaar na dato in dit Jaar van het Geloof velen in het Aartsbisdom Utrecht in onderscheiden ambten, functies en verantwoordelijkheden zich inzetten voor het bewaren van de schatten van ons katholieke geloof en het verkondigen van de Blijde Boodschap van onze Heer Jezus Christus aan zoveel mogelijk mensen. En dat op een wijze die past bij deze tijd en de omstandigheden waarin de Kerk leeft. Moge de heilige Willibrord, patroon van ons Aartsbisdom Utrecht, ons allen daarin tot voorspraak zijn.

Utrecht, 22 april 2013

Mgr. mr. drs. Th.C.M. Hoogenboom

Hulpbisschop van Utrecht

Vicararis-generaal

